

quod communi consensu tractavimus, coram omnibus declarem. Primum omnium decernimus, ut episcopi, quos consecravit, siquidem presbyteri prius fuerunt aut diaconi, in eodem pristino honore revertantur, et postmodum, facto more solito decreto electionis eorum, ad sedem apostolicam cum plebe atque decreto ad consecrandum eveniant, et consecrationem **332** a nostro apostolico suscipiant, ac si prius fuissent minime ordinati; sed et quæ alia in sacris officiis isdem Constantinus peregit, præter tantummodo baptismum, omnia iterentur. At vero presbyteri illi vel diaconi, quos in hac sancta Romana Ecclesia ordinavit, in pristino subdiaconatus ordine, vel alio quo fungebantur officio revertantur; cum et postmodum in vestra sanctissimæ almitatis potestate sit, sive eos ordinandi, sive ut vobis placuerit, disponendi. Laici vero illi, qui ab eo tonsurati sunt atque consecrati, decernentes statuimus, ut aut in monasterio retrudantur, aut in propriis domibus residentes spiritalem atque religiosam vitam degant.» **B**

3. Adjiciens suprascriptus nostræ Ecclesiæ præ-

A sul quoque fatetur, quia dicente Domino: *Non est discipulus supra magistrum (Matth. x, 24)*; quidquid vos hinc decreveritis, pro rato se habiturum. Optaret vero, ut vestrum quod in hoc sequendum censet arbitrium, ab auctoritate non discreparet penitus canonum. Interesse tamen vestra dimittit arbitrium in hoc proprium, an sequi vobis antecessorum libeat iudicium, sanctissimi Patres, vestrorum. Quod si nobis in tanto animarum succurrere dignamini periculo, quem inde remuneratorem sperare debeatis, doceri nullatenus indigetis. Cum vero plurimi simus, non defuturum promittimus qui ad vestram redeat sanctitatem, dans in vobis gloriam Deo, vestraque paternitati condignam, Quirites, quos hinc specialius precamur, venerandi, mercedem. Dat. Kal. Augusti.

RATHERII OPUSCULUM

DE PROPRIO LAPSU ⁽⁷²⁰⁾.

333 1. *Beatus homo, qui semper est pavidus (Prov. xxviii, 14)*, cum dixerit prisciloquus (721) quidam; *conscientia vero rei semper in pœna est*, ex modernis dum alter quasi econtra, flatu tamen uno duplisona roboat tibia: *beatus et reus qualiter sibi cohæreant, videre omnimodis nequeo*. Attamen ille **C** *pavidus*, iste *in pœna* esse dum semper asseritur, beatitudine carere uterque illorum utique monstratur. Et revera pavor et pœna ad eam respiciunt animi passionem, de qua est dictum: *Hi metuunt*. Qui metuunt vero, pavent; qui pavent, pœna non carent. Beatus ergo quomodo est qui pavet, cum a beatitudine longe sit passio, pœnam vero nullam sentiat beatitudo? Videri ergo videor, quod si ante reatum quis sit pavidus, id est sollicitus, ne incidat in reatum, quod eo ipso beatus sit (spe licet, quam re) quo cavet, ne incidat in reatum, neve stans subeat casum, et reus effectus, pœnam sibi ipsi adsciscat, corruatque in malum. Quod contrario utique monstratur effectum, cum protinus subditur: *Qui vero mentis est duræ, corruet in malum*, illud videlicet **D** illud, quo reus effectus, in pœna metus semper versatur. Sed quorsum ista? Eo inquam, eo quo tria genera his duabus noverimus sententiis hominum

designata. Unum scilicet eorum, de quorum ille est catalogo, de quo dicitur: *Qui vero mentis est duræ, corruet in malum*. Aliud illorum, unde ille esse dignoscitur, qui ideo est beatus, quod semper est pavidus. Tertium illud, ex cuius numero ille est, de quo dicitur: *Conscientia rei semper in pœna est*.

2. Istud genus igitur utinam potius.... relatu, quam proprio.... perspexisse reatu! Quod cum minime procedat pœna huiusmodi (utinam momentanea tantum esset)! non est ista (722), ut illa, cuius respectu pœna est ista utique [*supple sed*], illa æterna. Dum enim transgresso illo, qui beatum facit hominem, pavore, mentem qui possidet **334** duram, incidit in illud malum, qui pro immanitate scelerum ita reum se cogitat, ut metu non quidem Dei, sed illorum, quæ infligere potens est Dominus, conscientia illius diu noctuque (ut nostra, proh nefas! nunc) versetur [*f., vexetur*] continua. Evenit tali cuilibet plerumque, quod illi contingit, de quo est ita prolatum: *Impius, cum venerit in profundum malorum contemnit (Prov. xviii, 3)*; semper vero [*subaudi evenit*] quod Joannes apostolus ait: *Qui autem timet, non est perfectus in charitate (I Joan. iv, 18)*. Et utinam huiusmodi homini illud saltem de

Quadragesima.

(721) *Modernos sanctos Patres, prisciloquos*, seu antiquos, sacrarum litterarum scriptores auctor vocare solet, uti colligere licet ex libro sexto Præloquiorum, in quem vide not.

(722) *Legebatur in nostro apographo non et ista, et illa, sine sensu*. Levi mutatione emendandum credidimus: sensus enim congruus esse videtur; *non est ista*, pœna scilicet momentanea, *ut illa*, quippe licet *et ista sit pœna*, non est tamen *ut illa æterna*.

(720) Hoc opusculum ex ms. capituli Frisingensis nunc primum prodit. Acherius in elencho tomi secundi istud memorat ex codice Lobiensi. Licet autem in præfatione ad Ratherii opera se editurum receperit tomo tertio, quæ ex codice eodem ad se transmissa fuerunt; non tamen edidit. In laudato ms. Frisingensi descriptum est inter opera, quæ Ratherius Veronensi sedi tertio restitutus lucubravat. Scriptum autem fuit post Pentecosten anni 963, et ante Quadragesimam anni 964, ut ex iis patebit, quæ observaturi in not. in sermonem primum de

psalmo valuisset aptari, hoc est: *Imperfectum meum viderunt oculi tui* (Psal. cxxxviii, 16). Cum enim idem dicat apostolus: *Timor non est in charitate* (I Joan. iv, 18), dilectione Dei probatur omnino carere, cujus conscientiam amor nunquam illius oblectat, sed pœna gehennæ indesinenter exoruciat. Nunquam itaque Dominum, quamvis irrationabiliter eum metuat, diligit, qui moribus suis illum semper contrarium sentit, ut utique ipse ibi innuit, ubi verbum Dei fore nobis adversarium ait (723); et morem gerere illi debere, viam dum gerimus vitæ, in perpetuum ne..... in carcerem gehennæ mittamur, nobis benigne suasit.

3. Ut enim ex infinitis ista tantum perstringam, quomodo Dominum valet ille, quæso, diligere, qui de se illum cognoscit: *Quod tetigerit immundus, immundum erit* (Num. xix, 22), dixisse? Qualiter eum valet amare, qui de se audit eum clamare: *Homo sacerdos de semine Aaron, qui habuerit maculam, non offeret panes Domino* (Exod. xxi, 17); et ille cum his, quæ illic subjiciuntur, maculis hostiam compellitur litare Domino, ipse scilicet, quod indigne gestat. officio? Quid vero mirum, si compescitur ab offerendo, cui non permittitur saltem gustare de oblato ipso, ita interdicens omnimodis Domino: *Quicumque enim, ait, manducaverit de carne sacrificii, quod est Domini, et immunditia ejus super ipsum est; peribit anima illa de populo suo* (Levit. vii, 20 [724]). Postremo **335** quomodo Dominum probatur diligere, cui noscitur Dominus etiam auctoritatem de se loquendi negare: *Quare tu, inquit, enarras justitias meas?* (Psal. xlix, 16). De istiusmodi igitur hominum genere non alia mihi occurrit nunc fateor, consolatio, nisi ista tantummodo: *Nescit homo, utrum odio, an amore dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta* (Eccle. ix, 1). Nam cætera de Dei incomprehensibili misericordia dicta illis autumo solum congruere, quibus dictum proficit absolute; quia omnia delicta exstinguit charitas (I Petr. iv, 8).

4. Quocirca videtur mihi magis, quod tam benignum Patrem quispiam nostrum lædere toleravit, dolendum, et ejulatu maximo interius præcipue la-

(723) Similem sententiam repetit in sermone secundo de Quadragesima, quam paulo post præsens opusculum habuit. Ibi enim num. 40 legitur: *Nam talis amare nullatenus, licet eum irrationabiliter metuat, convincitur Deum, quem tam moribus suis sentit adversum.* Adverbium *irrationabiliter* utrobique pro non recte, seu non recta ratione accipiendum est. Ille enim irrationabiliter seu non recta ratione timet Deum, qui solam pœnam metuens, non timet ut a culpa revocetur. Eodem plane sensu serm. 10, num. 4, idem adverbium usurpatum invenies.

(724) Hunc Levitici textum ex antiqua versione iisdem verbis protulit S. Zeno lib. i, tract. 15, n. 6, ubi tantum vox *salutaris* post *sacrificii* additur.

(725) Construe: *cum nullum peccatum magis ipse Deus odio habeat* (subaudi *quam desperare de ejus misericordia*), *dum cernit hoc desperationis peccatum solum irremissibile, quia et apostaticum. Magis erubescendum, quod cessit diabolo, quam timendum, ne cum illo damnetur; quod apostolicis monitis non*

A mentandum, quam de ejus misericordia desperandum, id est metu gehennæ irremissibiliter formidandum; cum nullum magis odio habeat ipse peccatum, dum cernit irremissibile, quia et apostaticum solum. Magis quod diabolo cessit, erubescendum, quam ne cum illo damnetur, timendum: quod non abstulit a carnalibus desideriis (I Petr. ii, 11) apostolicis monitis, sed militare contra se dæmonicis ea fecit imperiis, triumphare de se insuper miserimus tribuens illis (725). Amplius itaque contristetur hujusmodi, quod Redemptorem tam pium offenderit quam vereatur judicem eum terribilem visurus quod erit (726): quod corpus et sanguinem ipsius indigne accepit, quam quod in iudicium sese illud sumpsisse cognoscat: quod gaudio spiritali paschalem Quinquagesimam celebrare mœstitia de peccatorum contractu ipsius lætitiâ interrumpente distulit (727), quam quod vindictam eorumdem facinorum ipse sibi conflavit: quod usque in finem solemnitatis saltem termino jam non perseveraverit instante: quod finita solemnitate consuetudini non valuit resistere, noxiæ ad vomitum reversus nequitiae: quod Pentecosten festivitatem omnibus festiviorem tristissimus celebravit cujus gaudium ipso Pascha celebrius fore quod debuerit, certissime novit, neque negavit (728): quod non profusus in ipsa potuit gaudiis exsultare, sed profusa mœstitudine compulsus est ejulare: super omnia hæc quod turpe (729) quid ipso præsentissimo Deo atque cernente nec timuit, nec erubuit loqui, vel legere, quod aut incredulitatis, aut rebellionis publicæ fuit indicium utique. Dicente autem **C** Domino: *Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis* (Psal. i, 16), quam putamus eum offendi turpibus actis in præsentia majestatis suæ patris, cum de cogitationibus etiam hoc dicatur malis?

3365. Et revera levius est per ignorantiam quemlibet decipi a se ipso, quam per superbiam rebellem existere Domino; et tolerabilius fertur injuria quamvis magna non visa, quam modica in præsentia facta; nec æque pensatur excessus, atque contemptus præmeditatio, et subtili casus necessitas, atque voluntas: (730) relator quod utinam præcavisset istorum, ne scilicet properati reatus angustia in tam

abstulit a carnalibus desideriis, sed fecit ea militare contra se imperiis dæmonicis, miserimus tribuens illis insuper triumphare de se.

(726) Construe: *quam vereatur, quod visurus erit eum judicem terribilem.*

(727) Id est, *quod distulit celebrare gaudio spiritali Quinquagesimam paschalem, mœstitia de contractu peccatorum interrumpente lætitiâ ipsius Quinquagesimæ.*

(728) Corrupte, ut videtur, in apographo scriptum erat *cui pro cujus*. Sic autem construendum: *cujus festivitatis Pentecostes gaudium certissime novit, neque negavit, quod debuerit fore celebrius ipso paschæ.*

(729) Confer illud verbum *turpe*, quod coarguit in alio opusculo *De otioso sermone* num. 5. Vide quoque *Qualitatis conjecturam* num. 7.

(730) Construe: *quod utinam relator istorum præcavisset, ne scilicet conscientia ejus consisteret, ut cernitur, in pœna tam gravi, angustia (id est ob angustiam) reatus properati: forte legendum perperati.*

gravi ejus conscientia consisteret, ut cernitur, poena: **A** quod videlicet illi nullo modo contigisset, si pavor, qui beatum efficit hominem, eum antequam caderet possedisset; timor utique ille, qui per charitatem expulsus, introducit illum timorem plerumque, qui castus in saeculum saeculi noscitur permanere. Et revera ipsa nos docet natura, multum interesse inter timorem mali servi, et timorem filii boni atque amorem. Illius enim amor ex timore Domini, istius amor ex patris pendet amore: quod utique non dedocet (731) Dominus ipse: *Jam, inquit, non dicam vos servos, sed amicos meos (Joan. xv, 15).* Apostolus quoque: *Non enim accepistis, ait, spiritum servitutis in timorem, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, Pater (Rom. viii, 15).* Qui igitur Patrem invocat Dominum, profitetur se liberum esse, non servum. Pudeat ergo **B** illum magis, quam timeat eum offendere, quem praesumit Patrem vocare. Non desperet tamen de reconciliatione, si eum offendit, quanquam illum graviter offenderit. Pater enim est, misericors est,

(731) In apographo mendose erat *non dedecet*. Ita vero hic scriptum *non dedocet* pro *docet*, ut similiter in *Inveotiva*, in quam vide not.

(732) Construe: *Tantum dignetur instillare nobis aliquam particulam sui amoris (quod orandum est*

bonus est; non bonus solum, sed et benignus, majus quod utique est. Ut autem inestimabilis, ita et omnipotens est Domini clementia. Tantum sui amoris instillare nobis aliquam dignetur (est quod sine intermissione orandum) quae isti defuit pro certo particula: ipsa procul dubio et deserere nos (mala), et locum illorum compensare faciet bona. Est potens quod ipse Dominus praestare, ut non sit jam opus nobis tartarum metuere (732), sed caelum constantia firma sperare, ut cum Psalmista possimus videlicet clamare: *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuae laetificaverunt animam meam (Psal. xciii, 19); et: Quare tristis es anima mea, quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi salutare vultus mei et Deus meus (Psal. xlii, 5).* Utique vultum, id est carnem nostram induit, qui est doctor et dominus protector noster Jesus Christus, qui cum genitore Deo et consolatore fidelium Spiritu sancto est unus inseparabiliter benedictus per saecula Dominus. Amen.

sine intermissione) quae particula profecto defuit isti: ipsa procul dubio faciet et nos deserere mala, et bona compensare locum illorum: quod ipse Dominus potens est praestare, ut nobis jam opus non sit metuere, etc.

RATHERII

EPISCOPI VERONENSIS

DE CONTEMPTU CANONUM

PARTES DUAE.

337-338 (733) VOLUMEN PERPENDICULORUM
RATHERII VERONENSIS.

VEL

VISUS CUJUSDAM APPENSI CUM ALIIS MULTIS IN LIGNO LATRONIS

AD HUBERTUM (734) PARMENSEM EPISCOPUM

DE CONTEMPTU CANONUM

PARS PRIMA.

Domino venerabili in Christo HUBERTO compræsuli **C**
RATHERIUS peccator.

(733) Hic titulus Ratherium ipsum habet auctorem. Istud autem opus e ms. Laudunensi vulgatum

(734) Hic Hubertus Ottonis imperatoris intimus magnae erat auctoritatis, adeo ut non solum praeter episcopatum obtinuerit comitatum Parmensem, verum etiam post annum 965 ad dignitatem archicancellarii regni Italici fuerit erectus.

(735) Frustra oratoris urbanitati, reor, non incogniti vestrae, juxta sententiam illius niti, neque

fuit ab Acherio. *Perpendiculum* vocat Fulcuinus de Gest. abbatum Lob. c. 24. Ipsum quoque in *Discordia* allegat

(735) Construe: *Licet juxta sententiam illius oratoris, reor, non incogniti urbanitati vestrae, consentiam esse extremae dementiae nisi frustra. neque fatigando aliud quaerere nisi odium; licet inquam, ipse quoque*